

બર્ડ કન્ઝર્વેશન સોસાયટી ઓફ ગુજરાત

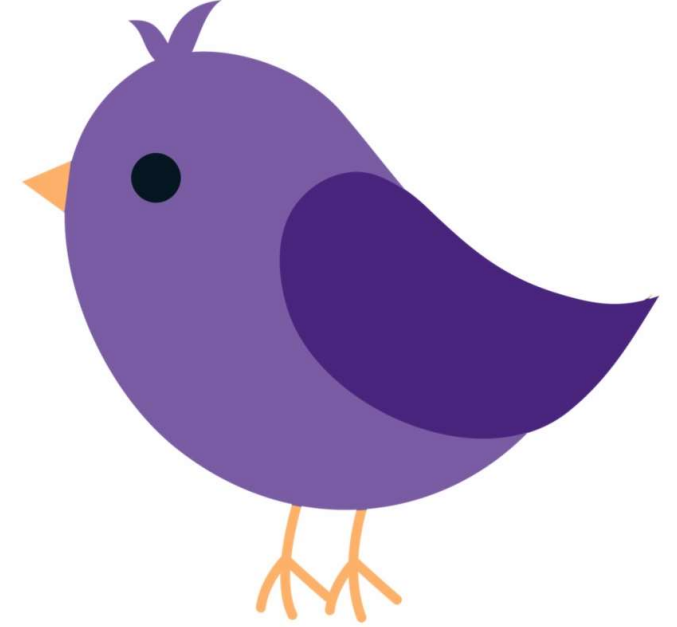
પક્ષીનિરીક્ષણ પરિચય

ડો.મૌલિક વરુ

પક્ષી શું છે ?

- ગરમ લોહીવાળું, ઈંડા મૂકનાર મેરુદંડી જીવ
- પીંછાઓથી ઢંકાયેલું શરીર
- આગળના ઉપાંગો પાંખોમાં રૂપાન્તરિત

પક્ષીનિરીક્ષણ એટલે શું ?

- પક્ષીઓ નિહાળવા
- તેમના અવાજ/ગાયન સાંભળવા
- તેમના રંગો, રચના, ક્રિયા,વર્તણૂક, હિલચાલ વગેરેનો અભ્યાસ કરવો

પક્ષીનિરીક્ષણ શા માટે ?

- કુદરત સાથે સારો સમય વિતાવવા મળે
- શારીરિક અને માનસિક આરોગ્ય જળવાઈ રહે
- સંરક્ષણકાર્યમાં પ્રદાનનો મોકો મળે
- વૈજ્ઞાનિક માહિતીમાં યોગદાન આપી શકાય
- આવનારી પેઢીને એક સરસ સંદેશ મળે

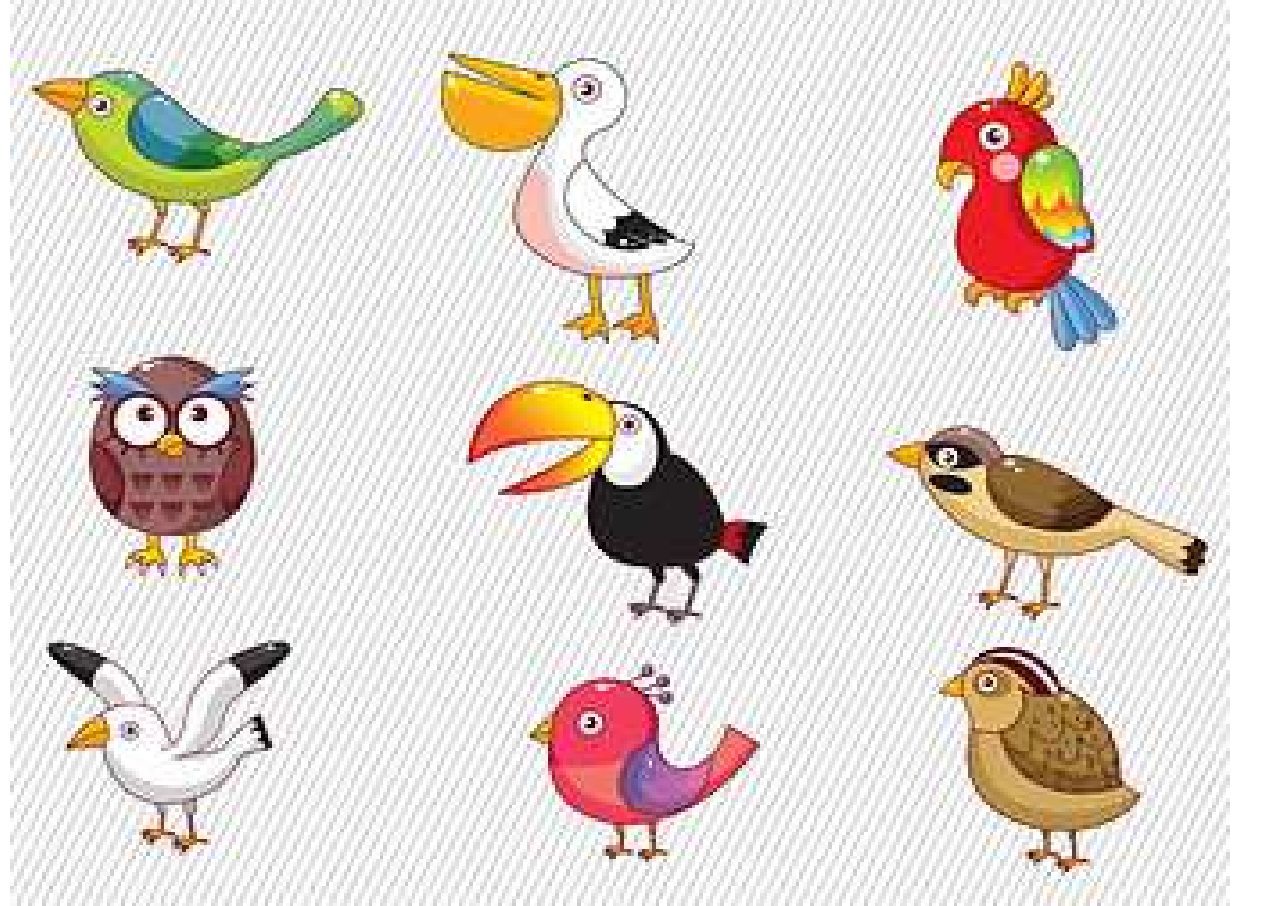
પક્ષીઓનું મહત્વ

- ખેતીને નુકસાનકર્તા કીટકો/ઉંદરોનો નાશ કરે છે
- ફૂલોનો રસ ચૂસતા પક્ષીઓ પરાગરજનો ફેલાવો કરવામાં મદદરૂપ થાય છે
- ગીધ જેવા પક્ષીઓ પ્રકૃતિના સફાઈ કામદાર તરીકે વર્તે છે
- ફળો આરોગતા પક્ષીઓ બીજનો ફેલાવો કરી નવા વૃક્ષો વાવવામાં નિમિત્ત બને છે
- કોઈપણ નિવસનતંત્રનું સંતુલન જાળવી રાખે છે

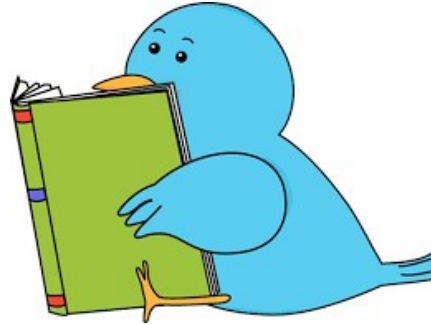
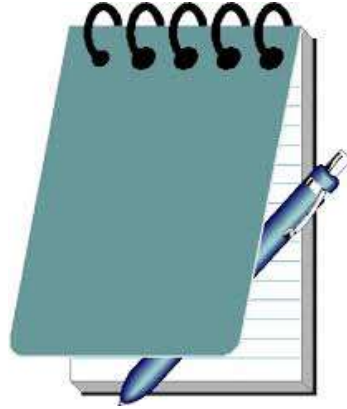

પક્ષીઓની કુલ જાતિઓ

- વિશ્વ: ૯૦૦૦+
- ભારત: ૧૩૦૦+
- ગુજરાત: ૬૦૦+

પક્ષીનિરીક્ષણ માટે શું જોઈએ?

પક્ષીનિરીક્ષણ માટે ક્યાં જવું?

- ઘરની આસપાસ
- જલખાવિત વિસ્તારો
- જંગલો
- ઘાસિયા પ્રદેશો
- કાંટાળા પ્રદેશો
- ખેતરાઉ વિસ્તારો
- પહાડો/ટેકરીઓ

પક્ષીનિરીક્ષણ માટે કઈ ઋતુ સારી ?

- આપણાં સ્થાનિક રહેવાસી પક્ષીઓ માટે: આખું વર્ષ
- શિયાળું મુલાકાતી/યાયાવર પક્ષીઓ માટે : નવેમ્બર થી ફેબ્રુઆરી
- વટેમાર્ગુ પક્ષીઓ માટે : ઓગસ્ટ – ઓક્ટોબર
- માળા/પ્રજનનના અભ્યાસ માટે : જે તે પક્ષીનો પ્રજનન સમય

પક્ષીનિરીક્ષણ માટે સારો સમય?

- વહેલી સવાર: શ્રેષ્ઠ
- સાંજ
- ધુવડ જેવા નિશાયર માટે: રાત્રિ

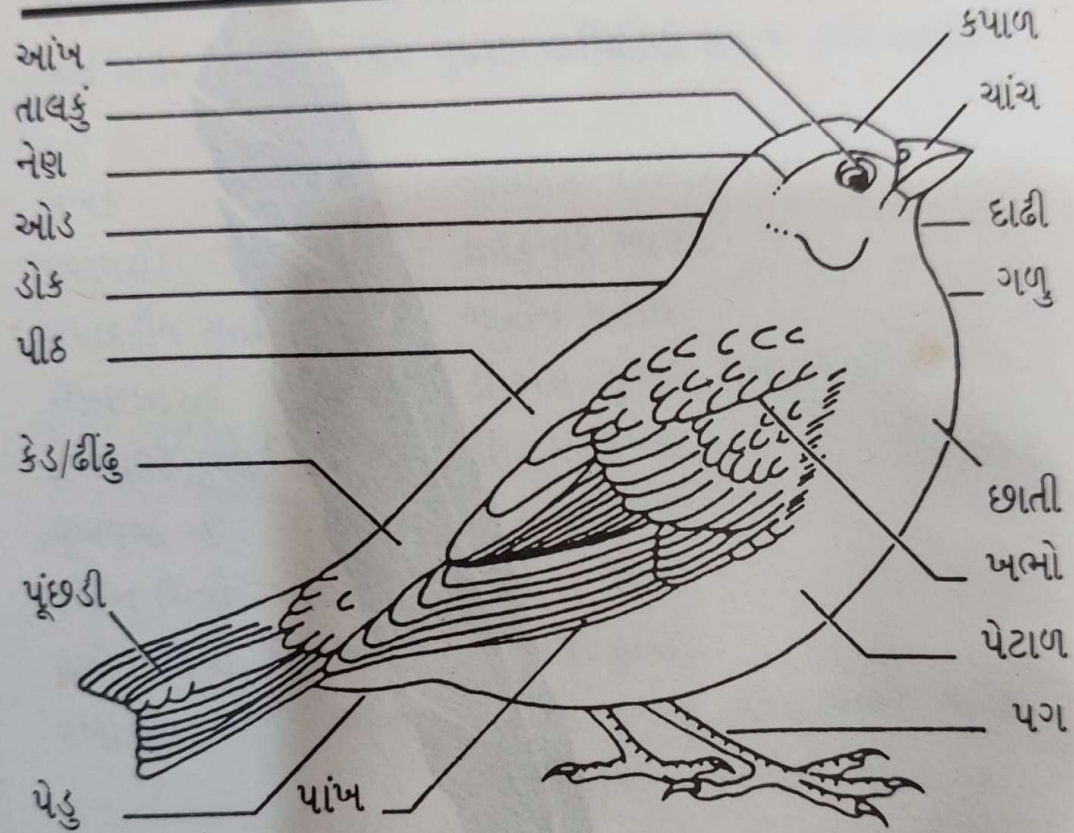

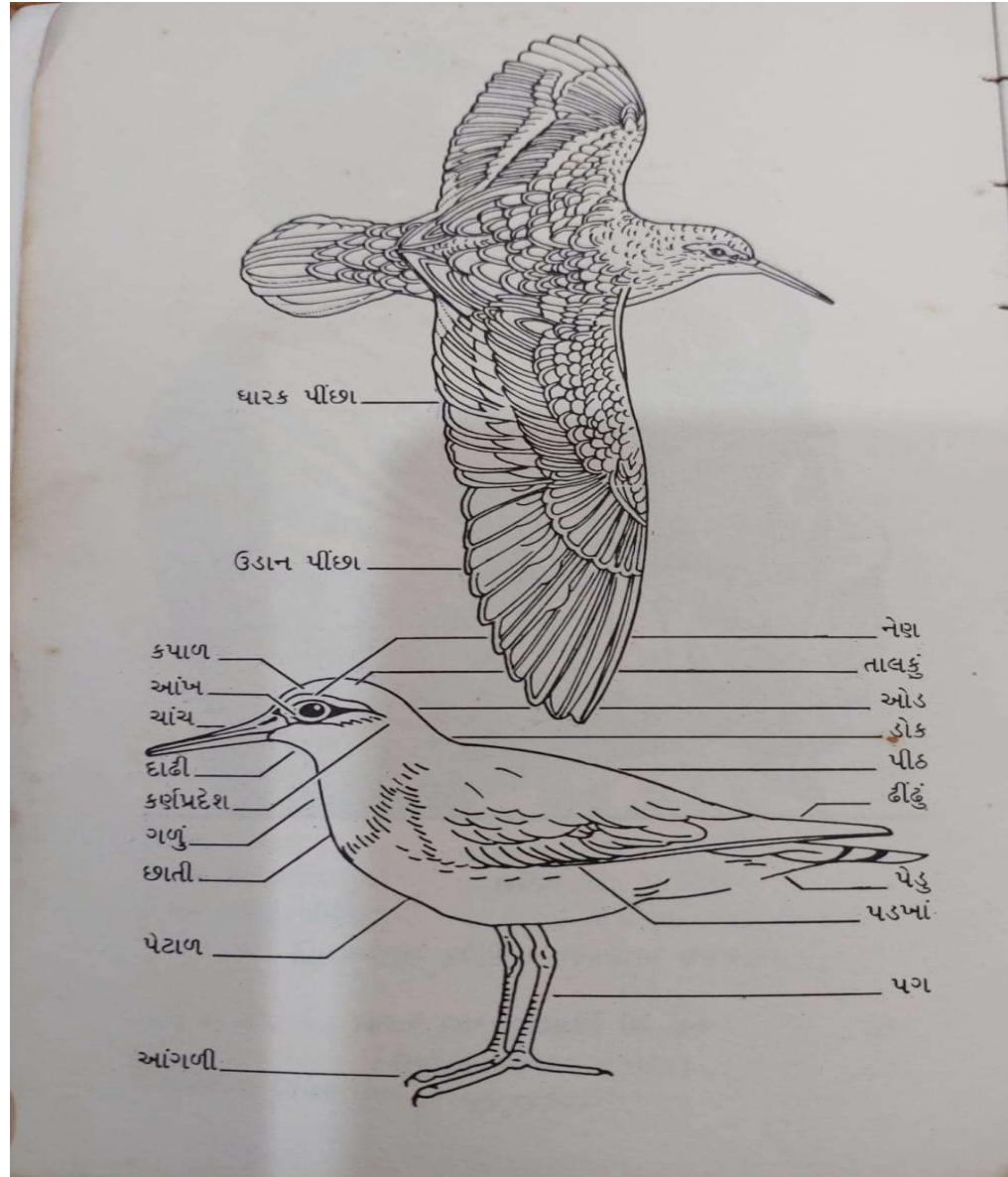
શેની નોંધ લેશો ?

- કદ (size)
- આકાર (shape)
- વર્તણૂક (behaviour)
- ઉડાન (flight pattern)
- સંખ્યા (number of birds)
- અવાજ/ગાયન (call/song)
- સ્થળ (location)
- સમય (time)
- ખાસ ચિહ્નો જેવા કે
 - પાંખ પટ્ટો (wingbar)
 - ભ્રમર (supercilium)
 - ઢીઢું
 - આંખનો રંગ (eye color)
 - પૂંછ (tail)

પંખીના શરીરના જુદા જુદા ભાગની ઓળખ

નિયમો

- પક્ષીઓને ખલેલ ન પહોંચાડો
- નિર્ધારિત રસ્તાનો જ ઉપયોગ કરો
- પક્ષીઓના અવાજ ન વગાડો
- સંરક્ષિત વિસ્તારના કાયદાઓ પાળો
- પક્ષીના માળાની નજીક જવાનું ટાળો
- મોટા ટોળામાં પક્ષીનિરીક્ષણ ટાળો

સારા પક્ષીનિરીક્ષક કેવી રીતે થવું ?

- જ્યારે પણ મોકો મળે, નીકળી પડો
- એક સારું દૂરબીન વસાવો
- ફિલ્ડગાઈડની મદદ લો
- અનુભવી પક્ષીનિરીક્ષક સાથે જાઓ
- આપના વિસ્તારના પક્ષીઓની યાદી મેળવો
- આપે જોયેલા પક્ષીઓની યાદી બનાવો
- ખૂબ ઝીણવટપૂર્વક નિરીક્ષણની આદત કેળવો

વધુ સામેલ થવા માટે

- આપની આસપાસની કોઈ નેચર ક્લબ/સંસ્થાના સભ્ય બનો
- બીસીએસજી(BCSG), બીએનએચએસ(BNHS), સેકોન(SACON) જેવી સંસ્થાઓમાં જોડાઓ
- વિવિધ નેચર કેમ્પ, વર્કશોપ, સેમીનાર, કોન્ફરન્સ વગેરેમાં ભાગ લો

પક્ષીનિરીક્ષણ દ્વારા સહયોગ

- આપના અવલોકનો eBIRD પર મૂકો
- ફોટા, વિડીયો, ઓડીયો વગેરે યોગ્ય જગ્યાએ શેર કરો
- કોઈ અવલોકન ખાસ જણાય તો તેને યોગ્ય જર્નલ/બુલેટીન માં પ્રસિધ્ધ કરો
- વિવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં નિયમિત ભાગ લો જેમકે
 - ગ્રેટ બેકયાર્ડ બર્ડ કાઉન્ટ
 - એશિયન વોટરબર્ડ સેન્સસ
 - લવકુમાર ખાયર બર્ડ કાઉન્ટ
 - સલીમ અલી બર્ડ કાઉન્ટ

स्वीकृति

- www.clipart-library.com

આપનો આભાર

